

Basın ve Basın Dışı Kuruluşların Görüş ve Eleştirileri Işığında Yeni Basın Kanunu

BUŞRA ERİMLİ*
busraerimli@hotmail.com

Özet: Amacı basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemek olan 5187 sayılı yeni Basın Kanunu TBMM genel kurulunda görüşülüp, 9 Haziran 2004 tarihinde kabul edilmiştir. Bu makalede basın ve basın dışındaki örgüt ve kuruluşların görüş ve eleştirileri ışığında yeni Basın Kanunu irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Basın Kanunu, Basın Özgürlüğü, Basın Kuruluşları, Türkiye.

Giriş

Yeni Basın Kanunu, 19 Mart 2001 tarihinde Türk Hükümeti'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Ortaklığını yansıtan "Müktesebatın Kabulüne İlişkin Ulusal Program"ı kabul etmesiyle gündeme gelmiştir. Ulusal Program'ın, Siyasal Kriterler bölümünde yer alan kriterlerden ilki düşünce özgürlüğünün geliştirilmesidir. Bu bağlamda kısa vadeli (19 Mart 2002 tarihine kadar) hedefler arasında Basın Kanunu'nun gözden geçirilmesi, basın suçlarının kapsamı ve öngörülen cezalarla ilgili Basın Kanunu'nda değişiklikler ve düzenlemeler yapılması yer almıştır.¹

57. Hükümet döneminde, Devlet Bakanı Yılmaz Karakoyunlu, 6 Şubat 2002 tarihinde yapılan basın toplantısında 35 maddelik yeni bir Basın Yasası Tasarısı hazırlandığını kamuoyuna duyurmuş ve 14 Şubat 2002 tarihinde Tasarıyı tartışmak üzere basın meslek kuruluşlarını, basın yayın kuruluşlarını, RTÜK'ü, Türkiye Barolar Birliği'ni, AB Genel Sekreterliği'ni ve siyasi parti temsilcilerini davet etmiştir. 4 Mart 2002 tarihinde bu Taslak, Bakanlar Kurulu gündemine alınmış; Bakanlar Kurulu taslağı meclise göndermeyerek, Basın Kanunu'nun bazı maddelerinde değişiklikler yapmakla yetinmiştir.

Yeni bir Basın Kanunu yapılması tekrar 59. Hükümet tarafından gündeme alınmış ve basından sorumlu Devlet Bakanı Beşir Atalay, 17.07.2003 tarihinde Mecliste yaptığı basın toplantısında Basın Yasası Tasarı Taslağı'nı tartışmaya açmıştır.

Basın Kanun Taslağı çalışmalarını yürüten Komisyon Başkanı Nevzat Toroslu, yürürlükteki Basın Kanunu'nun 14 defa değiştiğini belirterek, bu değişikliklerin basın üzerindeki baskıyı arttırdığını ve Kanun'u karmaşık bir hale getirdiğini ileri sürmü-

* Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.
1 T.C. Avrupa Birliği, "AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı I. Cilt" (2001) <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=195&l=1>, Erişim: (26.09.2015), 17.

tür. Oluşturulan yeni Taslağın amacının “...bu karmaşıklığı gidermek, çağın özgürlük anlayışına uygun ve basının haber verme, eleştirme, eser yaratma hakkının, halkın doğru haber alma hakkının ve bireyin kişilik haklarının gerekleri arasında dengeyi sağlayacak yeni bir kanun yapmak...” olduğunu açıklamıştır. Hazırlanan taslağın çeşitli basın kuruluşlarına, kamu kurumlarına gönderilerek yöneltilen eleştiriler doğrultusunda tekrar gözden geçirildiğini, Avrupa Konseyi uzmanları tarafından da incelendiğini; ayrıca kanun taslağı oluşturulurken Fransız ve İtalyan Basın Kanunlarından esinlendiğini belirtmiştir.²

Yeni Basın Kanunu'nun gerekçesinde düzenlemenin amacı, düşüncenin basın aracılığıyla açıklanırken siyasi iktidarlardan kaynaklanabilecek sınırlamaları önlemek ve “bireyin basın özgürlüğünden somut olarak yararlanmasını sağlamak” şeklinde belirtilmiştir. Düzenlemeyle birlikte devletin de basın üzerindeki “teknik, ekonomik, mali veya yasal engellerin veya sınırların kaldırılması”ndan sorumlu tutulacağı açıklanmıştır. Ayrıca “günümüzün düşünce ve basın özgürlüğü kavramına ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uygun” yeni bir basın kanunu hazırlamak gereği duyulduğu ilave edilmiştir.³

Çalışmanın amacı, demokratik ve katılımcı bir sürecin ürünü olarak nitelendirilen 9 Haziran 2004 tarihli 5187 sayılı Basın Kanunu'nun getirdiği yeniliklerin neler olduğunu, ne ölçüde basın özgürlüğünü genişlettiğini ve usul ve esas yönünden uygunluğunu ortaya koymaktır. Bunun için basın örgütleri ile basın dışındaki örgütlerin ve kuruluşların yeni Basın Kanun'a yönelik talep ve görüşleri araştırılarak, Kanun yasallaştıktan sonra Kanuna ilişkin eleştirileri incelenmiştir.

1. Basın Kanunu'na Yönelik Görüş ve Öneriler

Yeni Basın Kanun'u hazırlık aşamasında yasama, yürütme ve yargı birimleri, üniversiteler, basın örgütleri ve kuruluşları, özel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve Avrupa Konseyi iletişim platformlarında bir araya gelerek veya hazırladıkları raporlarla görüş ve önerilerini sunmuşlardır.

Sunulan görüş ve önerilerde öne çıkan konular arasında, yeni kanunun işlevsel olması ve amacına uygun hareket edebilmesi için, tek bir basın kanununun meydana getirilmesi yer almaktadır. Mevcut durumda, “150 yasada yer alan” basınla ilgili düzenlemelerin birbirinden kopuk olması ve birbiriyle çelişmesi nedeniyle sorunlara yol açtığına dikkat çekilmiştir.⁴

2 Nevzat Toroslu, “Medya Hukuku”, X. *Yerel Medya Eğitim Semineri-Kayseri (20-21 Şubat 2004)* (Ankara: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2004), 52.

3 Türkiye Büyük Millet Meclisi, “Genel Gerekeç”, *Basın Kanunu Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum ve Adalet Komisyonları Raporları*, <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss456m.htm>, Erişim: (28.09.2015).

4 Görüşler için bkz. Alacakaptan, “Açık Tartışma: Basın Kanun Tasarısı”, *Güncel Hukuk Dergisi* 6 (6 Haziran 2004), 43; Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler (Ankara: RTÜK, 2008) 20-22; Çağdaş Gazeteciler Derneği, İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler (Ankara: RTÜK, 2008), 56; Basın Konseyi, *İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler* (Ankara: RTÜK, 2008), 30-31; Orhan Eraslan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı 22. Dönem 2. Yasama Yılı 99. Birleşim, *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt. 52, 2004, <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanaksgsd.birlesimbaslangic?P4=12065&P5=B&PAGE1=1&PAGE2=1>, Erişim: (28.09.2015), 39-40.

Basın Kanunu'nun amacının yani basın özgürlüğünün sağlanabilmesi adına basın çalışanları ile ilgili düzenlemeler yapılması ve yargının bağımsızlığının sağlanmasının önemine değinilmiştir. Bunun için Basın Kanunu'nda çalışma koşullarını iyileştirecek ve çalışanları gözetecek düzenlemeler yapılması, Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki 5953 sayılı Kanun'daki 212 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerin uygulanması ve sendikalaşmanın önünün açılması önerilerinde bulunulmuştur.⁵ Yargı dışında hiçbir kamu kurumu veya organının basın üzerinde cezai yaptırım uygulamaması gerekirken, Basın İlan Kurumu'nun cezai yaptırım uygulamasının yargı bağımsızlığını engellediğine dikkat çekilerek, Basın İlan Kurumu'nun cezai yaptırım uygulamasının son bulması gerektiği savunulmuştur.⁶

Basın üzerindeki siyasi ve ekonomik baskılara karşı gelinebilmesi amacıyla yasama, yürütme ve yargı arasında kuvvetler ayrımının bir benzerinin medya, siyaset ve ticaret ilişkileri arasında oluşturulması önerilmiştir.⁷ Ayrıca "devlet sırrı" ve "ulusal çıkar" gibi açık olmayan kavramları kullanarak siyasilerin basın üzerinde baskı yaptığı, dolayısıyla bu ifadelere açıklık getirilmesi ya da kanundan tamamen çıkarılması teklif edilmiştir.⁸ Toroslu, resmi makamların, basına müdahalesinin sınırlarının şu şekilde olması gerektiğini açıklamıştır.⁹

Basın kuruluşlarının özel mülkiyete tabi olduğu rejimlerde devletin müdahalesi her şeyden önce her türlü tekelci birleşimleri önlemeye yönelik olmalıdır. Öte yandan, basın kuruluşunun yönetiminin özel menfaatleriyle, düşüncenin tam ve doğru şekilde ifade edilmesine ilişkin sosyal menfaat arasında bir dengenin sağlanmasına yönelik olmalıdır. Basında ilgili olarak kabul edilebilecek önleyici tedbirler, basılmış eserlerin içeriğinin kontrol edilebilmesine değil, sadece muhtemel ihlallerin sorumluluğunu üstlenecek olan kişilerin belirlenmesine yönelik olmalıdır.

Sermaye sahiplerinin basın üzerinde baskı kurmasının engellenebilmesi için ise kredi ihtiyaçlarının büyük sermayeye aktarılmasının önlenmesi, basında taşeronlaşmanın önlenmesi, Basın Kanunu'nda, Radyo ve Televizyon Kanunu'nda olduğu gibi, mülkiyet konusuna da yer ayrılması ve editoryal bağımsızlığın sağlanması sunulan öneriler arasındadır.¹⁰

5 Çağdaş Gazeteciler Derneği, a.g.e., 52-54; Çağdaş Gazeteciler Derneği Bursa Şubesi, İletişim Şurası'na Sunulan Tebliğler (Ankara: RTÜK, 2008), 65-67; Yüksel Çorbacıoğlu, Emin Koç ve Algan Hacaloğlu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 47, 54 ve 55.

6 Basın Konseyi, a.g.e., 31-33. Haluk Koç, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 74.

7 Orhan Eraslan ve Yüksel Çorbacıoğlu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 40 ve 47; Anadolu Ajansı, "Basın Yasası Taslağı Semineri Sona Erdi" (15.10.2003), <http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=26515>, (26.09.2015).

8 Çağdaş Gazeteciler Derneği, a.g.e., 56

9 Toroslu, a.g.e., 51.

10 Çağdaş Gazeteciler Derneği Bursa Şubesi, a.g.e., 69; Yüksel Çorbacıoğlu, Emin Koç, Algan Hacaloğlu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 47, 54 ve 55; Anadolu Ajansı, "Basın Yasası Taslağı Semineri Sona Erdi"; "Açık Tartışma: Basın Kanun Tasarısı", *Güncel Hukuk Dergisi* 5 (5 Mayıs 2004), 44.

Gazetecilerin haber kaynaklarının hakkı korunmadığı takdirde, habere ulaşmak güçleşmekte ve bu nedenle basın özgürlüğü kısıtlanmaktadır. Gazetecilerin haber kaynağını saklama hakkının korunmasının yanı sıra, telefonlarının dinlenmesi, gazetecilik malzemelerine el konulması gibi olasılıklara karşı korunmasının da basın özgürlüğünün sağlanması için yararlı bir uygulama olabileceği görüşü dile getirilmiştir.¹¹ Ayrıca gazetecilerin haber alma hakkını engelleyen akreditasyon uygulamalarının sağlam temellere oturtulması, basının kamu kurum ve kuruluşlarından bilgi edinme hakkından yararlanmasının sağlanması, kamu görevlilerinin yanlış bilgi vermesi durumunda haklarında yasal işlem uygulanması ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na ek yapılarak bilgi verme ile demeç verme arasındaki farkın netleştirilmesi önerilmiştir.¹² Gazetecilerin kaynaklarının korunması ve bilgi edinmelerini kolaylaştıracak önlemler alınması, haberleri yayamadıktan sonra basın özgürlüğü için yetersiz kalacaktır. Dağıtım kuruluşlarının hiçbir ayırım yapmadan her türlü yayını dağıtmak zorunda olduklarının yasal güvence altına alınması dile getirilen talepler arasındadır. Bu bağlamda dağıtım şirketleri ile ilgili Ek Madde 7'nin yetersiz kaldığı, "Satış Denetim Mekanizması"nın kurulması önerisinde bulunulmuştur.¹³

Basın Kanunu'nun amacına yönelik görüş ve öneriler dışında, Basın Kanunu Tasarısı'nın hem usulüne hem esasına ilişkin görüş ve öneriler dile getirilmiştir. Öncelikle sistematik olarak Tasarıda maddelerin, kavramların ve kurumların alt alta belirli bir sistem gözetilmeden sıralanması nedeniyle eleştirildiği görülmektedir. Yürürlükte olan Kanun'daki düzenlemeye geri dönülmesi görüşü dile getirilmiştir.¹⁴ Tasarıda muğlak ifadelerle açıklık getirilmesi, yanlış ifadelerin düzeltilmesi için önerilerde bulunulmuştur.¹⁵

Kanun Tasarısı'nın amaç ve kapsamını belirten birinci maddesi ile ilgili basın özgürlüğünün düzenlenmesinin Anayasanın görevi olup, bu özgürlüğün Basın Kanunu'nda düzenlenmesi halinde Anayasaya uygun olması gerektiğine ve Tasarıda Anayasaya uygun olmayan ifadeler yer aldığına dikkat çekilmiştir.¹⁶ Kapsamın ise eserlerin basımını ve yayımını değil, basın faaliyetini ve işlevini düzenlediği için hatalı düzenlendiği ve kapsamın günümüz Türkçesiyle ifade edilirken anlaşılabilirliğini yitirdiği ifade edilmiştir.¹⁷ Basın özgürlüğü başlıklı 3. maddesinin ise, Anayasanın 28. maddesinde düzenlendiği, bu nedenle Basın Kanun'da yer alması gerekip gerekmediği sor-

11 Anadolu Ajansı, "Basın Yasası Taslağı Semineri" (15.10.2003), <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=26516&l=1>, Erişim: (26.09.2015).

12 Emin Pazarıcı, İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler (Ankara: RTÜK, 2008) 115-116; Anadolu Gazete Radyo ve Televizyon Yayıncılar Birliği, İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler (Ankara: RTÜK, 2008) 40 ve 48; Çağdaş Gazeteciler Derneği Bursa Şubesi, a.g.e., 68 ve 75; Çağdaş Gazeteciler Derneği, a.g.e., 59.

13 Çağdaş Gazeteciler Derneği, a.g.e., 60; Nazlı Ilıcak, İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler (Ankara: RTÜK, 2008), 120-123.

14 Güncel Hukuk Dergisi, Mayıs, 45.

15 Örneğin, Cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirme başlıklı 20. madde, özendirme ifadesi muğlak olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bunun yerine ikna etmek, azmettirmek, teşvik etmek kelimelerinin kullanılması önerilmiştir (Güncel Hukuk Dergisi, Haziran, 42.)

16 Güncel Hukuk Dergisi, Mayıs 2004, 42.

17 Güncel Hukuk Dergisi, Mayıs, 42, 44 ve 45. Madde 1: Bu Kanun'un amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir.

Bu Kanun basılmış eserlerin basımı ve yayımını kapsar.

gulanmıştır. Ayrıca Tasarıdaki maddenin 28. maddeyle aynı olmadığı,¹⁸ dolayısıyla Anayasa ile uyumsuz olduğu dile getirilmiş ve Basın Kanunu'nun basının işlevini düzenlediği, özgürlükleri ise Anayasanın koruduğu ifade edilmiştir.¹⁹

Yayın rejimiyle ilgili düzenlemelere yönelik getirilen görüş ve önerilere baktığımızda, beyanname verilmesi ve teslim yükümlülüğü ile ilgili maddelerin beyannamenin savcılara verilmesi ve Cumhuriyet Savcısı'na yayınların iki nüshasının teslim edilmesi nedeniyle eleştirildiği görülmüştür. Diğer taraftan, beyannamenin savcılığa verilmesinin davanın çabuk açılması bakımından olumlu olduğu görüşü de mevcuttur.²⁰ Eserin ikişer adedinin Cumhuriyet Savcılığı ve en büyük mülki amire verilmesi zorunluluğunun ise, "susma hakkına" aykırı olduğu ve devletin ekonomik bir değere yasa gücüyle el koyduğu gerekçesiyle, kaldırılması savunulmuştur. Devletin bu uygulamadan vazgeçerek kendi olanaklarıyla izleme görevine devam etmesi önerilmiştir.²¹ Sorumlu müdür olabilmek için aranan şartlarda sorumlu müdür olabilmek yaşının 18'e indirilmesi eleştirilmiş; sorumlu müdür olabilmek için mevcut Basın Yasası'ndaki 5'inci maddede belirtilen suçlardan ötürü mahkum olmama şartının gazete patronları ve genel yayın yönetmeni dahil bütün gazeteciler için geçerli olması önerilmiştir.²²

Cezai ve hukuki sorumlulukla ilgili düzenlemede, eser sahibinin belli olmaması ya da yurt dışında olması gibi durumlarda sorumlu müdürün sorumlu tutulmasının, gerekçedeki objektif sorumluluğun kalktığı ifadesiyle çeliştiğine dikkat çekilmiştir.²³ Eserin yayım sürecinde değişikliğe uğraması halinde cezaî sorumluluğun, değişikliği yapan sorumlu müdüre ait olması için bir önerge verilmiştir.²⁴ Matbaacının ceza sorumluluğuna tabi tutulması da düzenlemeye yöneltilen eleştiriler arasındadır.²⁵

Cezalarla ilgili öneriler arasında para cezalarının düşürülmesi, hapis cezasının kaldırılması, basım araçlarına el koyma yaptırımının kaldırılması ve dava sürelerinin kısaltılması yer almaktadır.²⁶ Para cezalarının yüksek olmasının sakıncaları, basın kuruluşlarının kapanmasına yol açması, halkın bilgi alma özgürlüğüne yöneltilen bir tehdit niteliği taşıması, tekelleşmeye neden olması, hapis cezası kalktığı halde yüksek oranlı para cezalarının daha uzun süreli hapis cezasına yol açması olarak sıralanmıştır.²⁷ Bu doğrultuda Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, eski Kanunun adil yargılanma

18 Tasarı'nın basın özgürlüğünün sınırlarını belirten üçüncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "amacıyla sınırlandırılabilir" ifadesinin, basın özgürlüğünün idari bir kararla sınırlandırılmayacağı, dolayısıyla maddede anayasada olduğu gibi kanunla sınırlandırabileceği ifadesine yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Güncel Hukuk Dergisi, Mayıs, 43-44.)

19 Güncel Hukuk Dergisi, Mayıs, 45.

20 Güncel Hukuk Dergisi, Haziran, s. 40.

21 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, a.g.e., s. 28.

22 Anadolu Gazete Radyo ve Televizyon Yayıncılar Birliği, a.g.e., 40-41; Çağdaş Gazeteciler Derneği, a.g.e., 59; Emin Pazarıcı, a.g.e., 115-116.

23 Güncel Hukuk Dergisi, Haziran, 40-41.

24 Haluk Koç, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 63.

25 Orhan Eraslan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 39-40.

26 Çağdaş Gazeteciler Derneği Bursa Şubesi, 68 ve 72; Emin Pazarıcı, 115-116.

27 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 16 - 18; Anadolu Gazete Radyo ve Televizyon Yayıncılar Birliği, 46; Çağdaş Gazeteciler Derneği, 56. Para cezasını ödeyemeyen basın kuruluşlarının İnfaz Yasası nedeniyle daha fazla hapis

hakkı ile ilgili 30. maddesini ve basının yol açtığı maddi ve manevi zararlarla ilgili 17. maddesini eleştirmiştir.²⁸

Para cezaları ile ilgili sunulan diğer öneri yerel basın ile ulusal basın arasındaki gelir farkını daraltmak adına yerel basına uygulanacak para ceza miktarlarının, ulusal basından daha düşük miktarda düzenlenmesidir.²⁹ Diğer taraftan, yayın türüne göre ceza miktarında ayırma gitme uygulamasının, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılık teşkil edeceği görüşü de mevcuttur.³⁰ Yerel basın ile ulusal basın arasında kanun önünde eşit ve adil bir cezalandırma için ceza miktarlarının, yayınların bir aylık tirajına göre hesaplaması sunulan öneriler arasında yer almaktadır.³¹

Yargıyı etkileme başlıklı 19. madde, sanığın masumiyet ilkesini sağlamlaştırılması gibi bir amaç taşımadığı savunulmuştur. Düzenlemenin sansür görünümünde olduğu dile getirilerek, bu madde ile adli tabip raporunun dahi yayınlanamayacağı, ayrıca yine maddede geçen mütalaa kavramının çok esnek bir kavram olduğu için mütalaa yayımlamama yasağının 19. maddeden çıkarılması gerektiği belirtilmiştir.³² Maddenin başlığının “*adil yargılanma hakkı*” olarak değiştirilmesi ve içeriğinin bu doğrultuda düzenlenmesi önerilmiştir.³³

El koyma, dağıtım ve satış yasağı başlıklı 25. maddede, delil vasıtası olarak yayının üç adedine el konulması düzenlemesinin bir çeşit müsadere olduğu ileri sürülmüştür.³⁴ Ayrıca, bazı suçlarla ilgili olarak basılmış eserlerin tamamına hâkim kararıyla el konulmasının, 11. maddedeki “*Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur*” fıkrasıyla çelişip, Kanun'un kendisinin koyduğu prensibe aykırı olduğu savunulmuştur.³⁵

Cevap ve düzeltme hakkı ile ilgili düzenlemede, hakkın kullanımının süratlenmesi, yargı sürecinin kısaltılması ve yargı kararına rağmen cevabı yayınlamayanın en yüksek tirajlı gazetede ilan biçiminde yayınlaması önerisinde bulunulmuştur.³⁶

Çalışmada hemen hemen her kesimin Basın Kanunu Tasarısı'na yönelik görüş ve önerilerini dile getirdiği görülmektedir. Çoğunlukla görüş ve öneriler aynı doğrultudayken bazı konularda muhtelif görüşler söz konusudur.

cezası almıştır.

28 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, a.g.e., 16.

29 Doğu Anadolu Gazeteciler Cemiyeti, *İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler* (Ankara: RTÜK, 2008), 96.

30 Güncel Hukuk Dergisi, Mayıs, 43. Karşıt görüş için bkz. Duygun Yarsuvat, a.g.d., 43. 2014 Ocak ayı tirajlarına baktığımızda yayın türü yaygın süreli olan *Birgün* gazetesinin tirajı 731,295 iken yine yaygın süreli olan Ortadoğu gazetesinin tirajı 420.212'dir. Yayın türü bölgesel yayın olan Yeni Asır gazetesini tirajı 1.383.778 ve yayın türü yerel süreli olan Olay gazetesinin tirajı 496.640'tır. Buna göre aynı cezadan Yeni Asır gazetesi daha az ceza alırken, *Birgün* gazetesi veya Ortadoğu gazetesi daha fazla ceza alacaktır.

31 Güncel Hukuk Dergisi, Haziran 2004, 41-42.

32 Feridun Fikret Baloğlu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 69.

33 Güncel Hukuk Dergisi, Haziran, 42.

34 Güncel Hukuk Dergisi, Haziran, 43.

35 Güncel Hukuk Dergisi, Haziran, 43.

36 Nazlı Ilıcak, 120-123.

2. Yeni Basın Kanunu'na Yönelik Eleştiriler

Tasarı, 24 Mart 2004 tarihinde TBMM'ye sevk edilmiştir.³⁷ 14 Nisan 2004'de Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nda görüşülerek, tümüyle benimsenmiştir. Adalet Komisyonu'nda 29 Nisan ve 13 Mayıs 2004 tarihlerinde görüşülmüş ve Tasarı'nın toplam yirmi dört maddesi değiştirilerek kabul edilmiştir. Anayasa Komisyonu ise Tasarı ile ilgili raporunu vermemiştir. 5187 sayılı Basın Kanunu 9 Haziran 2004 tarihinde TBMM genel kurulunda görüşülüp, aynı gün kabul edilmiştir. 26 Haziran 2004 tarihinde 25504 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Demokratik ve katılımcı bir çalışmanın ürünü olarak nitelendirilen yeni Kanunda, özellikle mülga Kanundaki 12 Eylül döneminde eklenen ve basının üstünde sansür etkisi yaratan maddelerin yer almaması, basın tarafından olumlu bir adım olarak görülmüştür. Diğer taraftan, Kanunun geneline ve maddelerin içeriğine yönelik eleştiriler söz konusudur. Kanuna dair öneri ve görüşlerin yeterince dikkate alınıp alınmadığı da tartışma konusudur.³⁸ Nitekim basını ilgilendiren hükümlerin tek bir yasada toplanması önerisi değerlendirilmemiş, ayrıca internet ile ilgili hüküm de Kanundan çıkarılıp, internetin ayrı bir kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Basınla ilgili hükümlerin tek bir yasada toplanmaması, Basın Kanunu dışındaki kanunların Basın Kanunuyla çelişmesi, özellikle Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nda basına uygulanacak cezaların arttırılması ve Basın Kanunu'nda hapis cezaları kaldırılmışken diğer kanunlarla hapis cezası getirilmesi eleştirilmiştir.³⁹ Bu bağlamda eleştirilen diğer husus ise bir iletişim aracına tanınan hakkın diğerine tanınmadığı düzenlemelerin, kanun önünde eşitsizliğe neden olmasıdır.⁴⁰ Gazetecilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve haklarının yasal güvence altına alması önerilmiş, ancak Kanunda bu konuyla ilgili bir düzenleme yapılmamış, üstelik gazetecilerin yıpranma hakkını kaldıran düzenleme Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısı'nda yer almış; eleştirilere rağmen 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe gi-

37 Fikret İlkiz, "Basın Yasası Tasarısı", *Bizim Gazete* (03.05. 2004), <http://bianet.org/bianet/bianet/33568-basin-yasasi-tasarisi>, Erişim: (27.09.2015).

38 Güncel Hukuk Dergisi, Mayıs, 44. Cevat Özel, tasarı kanunlaştıktan sonra aynı hususa dikkat çekerek Kanunu dilbilgisi yönünden eleştirmiştir. Cevat Özel, "Yeni Basın Kanunu Maddelerinin İrdelenmesi", *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007), 91; ayrıca bkz. Hasan Sınar, "Basın Kanunu'ndan Kaynaklanan Bazı Güncel Hukuksal Sorunlara İlişkin Tespit ve Öneriler", *Basın Hukuku: Atölye Çalışmaları I* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, 2007), 120.

39 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, "Mayıs 2006 Raporu", <http://www.tgc.org.tr/basinraporlari.asp>, Erişim: (30.09.2015); Terörle Mücadele Kanun Tasarısı'nın eleştiren altı meslek örgütü ortaklaşa düzenlediği basın toplantısında, terör tanımı ve hangi suçların terör suçu kabul edileceği konusundaki muğlaklığa dikkat çekmiştir. Basın Yasası'nda yayınlanan haberler ve yazılardan eser sahibinin sorumlu olduğu hatırlatılarak, TMK'da yayın organı sahiplerinin ve sorumlu müdürün sorumlu tutulmasının doğru olmadığına değinilmiştir. TMK'da basın için öngörülen cezalarda artışa gidilmesi ve 'sürelî yayınlar' ibaresinin Tasarı'dan çıkarılarak sürelî ya da süresiz tüm yazılı basının cezalandırılmasının öngörülmesinin, yayınlar için öngörülen 15 günden bir aya kadar kapatma cezasının ise her türlü basın yayın organları için süresiz hale getirilmesinin kaygı verici olduğu söylenmiştir (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, "Haziran 2006 Raporu", <http://www.tgc.org.tr/basinraporlari.asp>, Erişim: (30.09.2015)). MİT Kanun Teklifinin yasallaşması halinde ise gazetecilerin kaynaklarını açıklamama hakkının ortadan kalkacağı, MİT faaliyetlerine ilişkin hiçbir haber yapılamayacağı belirtilmiştir (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, "Şubat 2014 Raporu", <http://www.tgc.org.tr/basinraporlari.asp>, Erişim: (30.09.2015)).

40 Basın Kanunu ile Kanun'da belirtilen hallerde kişinin kimliği açıklanamazken, Radyo ve Televizyon Kanunu'nda benzer bir madde yer almadığı için kimliğin açıklanabilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir.

ren kanunla beraber uygulamaya koyulmuştur.⁴¹ Kanunda medya-siyaset ilişkilerini düzenleyen maddelerin yer almaması,⁴² tekelleşmenin önüne geçecek düzenlemeler yapılmaması, yüksek oranlı para cezaları ile birden fazla kişinin cezalandırmasının tekelleşmeyi hızlandırması, bu konuda da önerilerin yeterince değerlendirilmediğinin bir göstergesidir.⁴³

Kanunun geneline yönelik eleştiriler ise çoğunlukla Kanunda birbiriyle çelişen maddelerin bulunması,⁴⁴ muğlak kavramlar kullanılması, maddelerin yeterince açık olmaması,⁴⁵ basın özgürlüğünü zedeleyen maddelerin yer alması ve uygulamada Kanunun göz ardı edilmesidir.⁴⁶

Maddelerin içeriğine yönelik eleştirilere bakıldığında, hemen hemen her maddenin eleştirildiği görülmektedir.

Birinci madde, Kanunun asıl işlevinin basın özgürlüğünü değil, basının işleyişini düzenlemek olduğu hatırlatılarak eleştirilmiştir.⁴⁷ Ayrıca kanunun amacına uygun normlar konulması gerektiği, ancak Basın Kanunu'nun amacı ile uyuşmayan normlar içerdiği belirtilmiştir.⁴⁸

Kanun'un ikinci maddesindeki yayın türleri tanımında, haftada bir veya daha uzun aralıklarla yayımlanan yaygın ve bölgesel yayınların, yerel süreli yayın olarak kabul edilmesi, yapılan sınıflandırmanın kendi içinde tutarsız olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.⁴⁹

Anayasada yer alan “*basın sansür edilemez*” hükmünün Basın Kanunu'nun 3. maddesinde yer almamasının bir eksiklik olduğu ifade edilmiştir.⁵⁰ Anayasa'nın 28. maddesiyle, Basın Kanunu'nun 3. maddesinin içerik olarak bağdaşmadığı, Anayasa'daki hükümden farklı bir düzenleme için öncelikle Anayasada değişiklik yapılması gerek-

41 Orhan Erinç, “Aralık 2007 Raporu”, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, <http://www.tgc.org.tr/basinraporlari.asp>, Erişim: (30.09.2015).

42 Turgay Olcayto, “Eylül 2008 Raporu”, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, <http://www.tgc.org.tr/basinraporlari.asp>, Erişim: (30.09.2015).

43 Oral Çalışlar, “Basın Yasası Türkiye Gerçeği”, *Cumhuriyet*, 12.06.2004, s. 4; Mehmet Uçum ve Ümit Abanoz, “Uygulama Yönünden Basın Özgürlüğü ve Basın Hukuku”, *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007), 149.

44 Örneğin, Kanunda basılmış eserler yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi tek başına sorumlu tutulmaktadır. Ancak 19. ve 20. maddeye aykırı hareket edildiğinde ceza sorumluluğunun yayımlayana, 21. maddesine aykırı hareket edildiğinde ise sorumluluğun yayın yapana ait olduğu belirtmiştir. Bu da ceza sorumluluğunun eser sahibine ait olduğu ifadesiyle çelişmektedir.

45 *Medyada Basın Kanunu (10-15 Haziran 2004)*, 5.

46 Basın Yasası'nın 12'inci maddesince gazetecilere ait belgelerin suç oluşturmaması gerektiği hükmolunduğu halde, Mustafa Balbay'ın bilgisayarında bulunan bazı bilgi ve belgelerin suç delili olarak gösterilmesini eleştirilmiştir. Ayrıca TGC yeni Kanun'da yayının durdurulmasına yer verilmediği halde, *Aydınlık* dergisinin bir ay süreyle durdurulduğu ve Havva Karakaya'ya verilen meslekten men cezasını kanuna aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, “Mart 2009 Raporu” ve “Temmuz 2011 Raporu”, <http://www.tgc.org.tr/basinraporlari.asp>, Erişim: (30.09.2015).

47 Sınar, a.g.e., s. 122.

48 Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I, 48.

49 N. İlker Çolak, *Kitle İletişim Hukuku* (Seçkin Yayınları: Ankara, 1. Baskı, 2007), 60.

50 Ümit Kocasakal, “5187 Sayılı Yeni Basın Kanunu İle Ortaya Çıkan Hukuki Sorunlar”, *Basın Hukuku: Atölye Çalışmaları I* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007), 7.

tiği belirtilmiştir.⁵¹ Ayrıca Anayasal bir hükmün Kanunda tekrar düzenlenmesinin işlevsel bir nitelik taşımadığı ileri sürülmüştür.

Yayın rejimiyle ilgili genel olarak sorumlu müdür, beyanname verilmesi ve teslim yükümlülüğü başlıklı maddeler eleştirilmiştir. Sorumlu müdür başlıklı 5. maddeye yönelik eleştirilerden biri eski Kanun'da yer alan "Her mevkutenin yazı işlerini fiilen idare eden sorumlu müdürü bulunur" hükmünün, yeni Kanun'da yer almamasıdır. Bu hükmün eksikliği nedeniyle, yazı işlerini fiilen idare eden kişi ile sorumlu müdür ayrı kişiler olursa, yazı işleri müdürünün cezasını sorumlu müdürün çekebileceği belirtilmiştir.⁵² Sorumlu müdürlük ile ilgili bir diğer eleştiri, 18 yaşındaki bir kişinin sorumlu müdür olabilmesidir. 18 yaşındaki bir kişinin tirajı çok yüksek bir süreli yayını idare edemeyeceği ileri sürülmüştür.⁵³ TBMM üyesinin sorumlu müdür olabilmesi de eleştirilen düzenlemeler arasındadır. TBMM üyesinin sorumlu müdür olması halinde sorumlu müdürlüğü üstlenmek üzere müdür yardımcısı atanması hakkının diğer sorumlu müdürlere tanınmamış olması genel eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği ve milletvekili dokunulmaz olduğu gerekçesiyle, ceza ve hukuki sorumluluğun başkasının üstüne yüklenmesi cezanın şahsiliği ilkesine aykırı olduğu yönünde eleştirilmiştir.⁵⁴ Beyanname verilmesi başlıklı madde ise, eski Basın Kanunu'nda beyannamenin yayının çıktığı yerdeki en büyük mülki amirliğe verilirken, yeni Kanunda Cumhuriyet Savcılığına verilmesinin, ön sansür görünümünde olduğu savunularak, eleştirilmiştir.⁵⁵ Aksi görüşte olanlar ise beyannamenin Cumhuriyet Başsavcısına verilmesinin soruşturma bakımından daha pratik bir durum yaratacağını söyleyerek, Fransadaki sistemin de aynı olduğuna dikkat çekmiştir.⁵⁶ Teslim yükümlülüğünün ise, basında sansür rejiminin uygulandığı dönemlerde devlet otoritesinin basılmış eserlere zamanında müdahale edebilmesi için getirilmiş olduğu açıklanarak, yeni Kanunda bu yükümlülüğün düzenlenmesi eleştirilmiştir. İngiltere, Avusturya, Almanya gibi ülkelerde ulusal koleksiyonu çeşitlendirmek amacıyla teslim yükümlülüğünün kütüphanelere ve üniversitelere karşı olduğu dile getirilmiştir.⁵⁷

Ceza sorumluluğu ile ilgili madde tartışmalı maddeler arasındadır. Yeni Kanunla ceza sorumluluğu eser sahibine ait olup, böylece objektif sorumluluk kalkmış ve cezanın şahsiliği ilkesi benimsenmiştir. Uygulamada ise İstanbul Basın Savcısının sorumlu müdür, sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili, genel yayın yönetmeni ve yayın sahibi olmak üzere dört kişiyi sorumlu tutup; eski Kanuna göre hareket ettiği ileri sürülmektedir.⁵⁸ Muhabirin cezalandırılacaklar arasında yer alması da basın

51 Kayhan İçel ve Yener Ünver, *Kitle Haberleşme Hukuku* (İstanbul: Beta Yayınları, 2007), 71.

52 Ünver ve İçel, 175 ve 181. Gereğede yazı işlerini fiilen idare eden kişi şartı aranmamasının nedeni, "süreli bir yayının sorumlu müdürlüğünü üstlenmiş kişinin, yazı işlerini fiilen idare etmediğini ileri sürerek sorumluluktan kurtulmasını bertaraf etmek için madde metnine dahil edilmemiştir" şeklinde açıklanmıştır.

53 Özel, s. 94.

54 Özel, s. 96; Sonay Evik, "Basın Kanunu'na İlişkin Düşünceler", *Basın Hukuku: Atölye Çalışmaları I* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007), 85; Nurcan Çalışkan, "5187 Sayılı Basın Yasası'nın Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar", *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007), 77; *Medyada Basın Kanunu (10-15 Haziran 2004)*, 30.

55 İçel ve Ünver, 163 ve 170.

56 Kocasakal, 8.

57 İçel ve Ünver, 142.

58 Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I, 52.

emekçilerinin baskı altına alınması şeklinde yorumlanmıştır.⁵⁹ Cezai sorumluluğun, eser sahibinin belli olmaması halinde sorumlu müdüre ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkiliye ait olmasının, sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkiliyi baskı altına alarak, anonim hakkına zarar verebileceğine değinilmiştir.⁶⁰

Basın Kanunu'nun en çok eleştirilen maddeleri arasında Düzeltme ve cevabın yayımlanmaması başlıklı 18. madde, Yargıyı etkileme başlıklı 19. madde ve para cezalarıyla ilgili maddeler yer almaktadır. 18. maddede, "kişilerin şeref ve haysiyetini ihlâl edici" yayınlarda kişiye düzeltme ve cevap hakkı tanınması eleştirilmiştir.⁶¹ Cevap ve düzeltme talep eden kişinin, talebi yerine getirilmemesi halinde, bu istemin üç gün içerisinde, duruşma yapmaksızın, karara bağlanması 18. maddeye yönelik bir diğer eleştiri konusudur.⁶² Düzeltme ve cevabın yayımlanmaması halinde, yayın sahibinin müteselsilen sorumlu tutulması, yayın sahibinin yargılanmadan cezalandırılması anlamına gelip, hukuk mantığı ve yasa yapma tekniğine aykırı olduğu belirtilmiştir.⁶³ Cevap ve düzeltme hakkı başlıklı maddenin demokratikleşme adına basın özgürlüğünü engellediği savunulurken,⁶⁴ diğer taraftan yeni düzenlemenin cevap ve düzeltme hakkını gerçek anlamda kullanılabilmesini sağlayacağı yönünde olumlu eleştiriler de mevcuttur.⁶⁵

Yargıyı etkileme başlıklı 19. madde, çok eleştirilen maddelerinden birisi olup, 2.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı "Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun" ile iptal edilmiştir.⁶⁶ 19. madde ile yolsuzlukların kamuoyuna duyurulması olanağının kalmadığı belirtilerek, basın özgürlüğünü ve toplumun bilgi edinme hakkını engellediği dile getirilmiştir.⁶⁷ Ayrıca, Basın Kanunu'ndan sonra çıkan TCK 19. madde ile benzer ve çelişen maddeler barındırmaktaydı. 19. maddenin ihlali halinde hem Basın Kanunu tarafından, hem de TCK tarafından ceza yaptırımını uygulanmaktaydı. Bu durum orantısız cezalara neden olmaktadır.

Kimliğin açıklanmaması başlıklı 21. maddede belirtilen hallerde kimliğin açıklanması yasaklanmıştır. Ancak, televizyon ve radyoya benzer bir kanuni düzenleme getirilmediği için kimliğin gazete veya dergide açıklanması suç sayılırken; radyo, televizyon veya veri yayını yoluyla açıklanması eleştirilmiştir.⁶⁸

59 *Medyada Basın Kanunu (10-15 Haziran 2004)*, 4 ve 35.

60 İçel ve Ünver, 198.

61 İçel, 198-200.

62 Kocasakal, 10.

63 Uçum ve Abanoz, 154.

64 Ergun Babahan, "Yeni Basın Yasası", *Sabah*, 15.06.2004, 15.

65 Abdülkadir Özkan, "Basın Özgürlüğü ve İnsan Onuru", *Milli Gazete*, 14.06.2004, 11.

66 *Medyada Basın Kanunu (10-15 Haziran 2004)*, 4.

67 Oktay Ekşi, "Hoş Geldin Basın Yasası", *Hürriyet*, 11.06.2004, 25; Oral Çalışlar, 2004, 4; Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, *Yerel Medya Eğitim Semineri-Kayseri (20-21 Şubat 2004)*, 35; Ergun Babahan, "Yeni Basın Yasası", *Sabah*, 15.06.2004, 15; Fikret İlkiz, "İfade Özgürlüğü ve Yeni Basın Yasası", Gökçen Alp kaya ve Diğerleri, *İfade Özgürlüğü: İlkeler ve Türkiye (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007)*, 219.

68 Yargıtay Cumhuriyet Savcısı İhsan Baştürk bu durumun, kanun koyucuların yazılı basına müdahale etme isteğinin tarihi süreç içinde bir alışkanlık haline gelmesinden kaynaklanabileceğini ileri sürmüştür (İhsan Baştürk, "Basın Kanunu'nda Kimlik Açıklama Yasağına Aykırılık Suçu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı. 86,

Yeni Kanunda, para cezaları 1/3 oranında indirilmesine rağmen bu miktarın özellikle yerel basın için hala yüksek olduğu belirtilmiştir.⁶⁹ Para cezasıyla ilgili üzerinde durulan maddelerden biri düzeltme ve cevabın yayımlanmaması başlıklı 18. maddedir. Bu madde için öngörülen para cezasının çok ağır olduğu, tekzibi yanlış yerde yayınlama gibi küçük hatalar nedeniyle ceza ödendiğini ve bu cezanın ödenmemesi durumunda gazetecilerin 3 yıla kadar hapis yatacağı dile getirilmiştir.⁷⁰ Ceza miktarlarında suçla ceza arasındaki orantısızlık eleştirilen konulardandır. *Cumhuriyet* Gazetesi Avukatı Atalay, bu orantısızlığı şu şekilde açıklamıştır:

*TCK'nın 52'nci maddesinde adli para cezasının üst sınırı aksi düzenlenmediği takdirde 730 gündür. Bir günün takdir edilen miktar (20 ile 100 YTL) ile çarpılarak hesaplanmaktadır. Buna göre TCK'da en ağır suçun karşılığı 14.400 YTL'dir. Buna karşılık 5187 sayılı Kanun'a göre düzeltme ve cevap yazısında teknik bir hata nedeniyle sorumlu müdür, sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili ve yayın sahibi ayrı ayrı 50.000 YTL para cezasıyla cezalandırılacaktır.*⁷¹

El koyma, dağıtım ve satış yasağı başlıklı 25. maddede ise Anayasa'nın Basın hürriyeti başlıklı 28. maddesinde öngörülen istisnai hallerin arttırılması, böylece Anayasa'nın basın hürriyeti ile ilgili maddelerinde bulunmayan yeni sınırlamalar getirilmesi nedeniyle eleştirilmiştir.⁷²

Dava açma sürelerine yönelik eleştiriler çoğunlukla sürelerin çok kısa olmasına yönelik olmuştur. Uygulamada, süreli yayınlar için öngörülen sürenin kısa olması nedeniyle Cumhuriyet Savcılarının soruşturma yapmadan ve soruşturmayı derinleştirmeden dava açma yoluna gittikleri ileri sürülmüştür.⁷³ 26/5. maddede "kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda dava açma süreleri, suç için Kanun'un öngördüğü dava zamanaşımı süresini aşmamak şartıyla, suçun işlendiğinin öğrenildiği tarihten başlar" hükmü ise dava süresine dair tartışılan konulardan bir diğeridir. En kısası sekiz yıl olan uzun dava zamanaşımı sürelerinin, gazetecilerin uzun süre ceza tehdidi altında kalmalarına neden olacağı dile getirilmiştir.⁷⁴

Kanun'un Geçici 1. maddesi, kişi ve kuruluşların, dernek ve vakıfların daha önceleri beyannamelerini İl Emniyet Müdürlükleri bünyesindeki Basın Bürolarına vermiş olmalarına rağmen, bu kez Kanun'un yürürlük tarihinden itibaren otuz gün içinde Cumhuriyet Savcılıklarına verilmesi mecburiyetini getirmesi eleştirmiştir. Anadolu'daki bir ilçede dernek olarak faaliyette bulunan ve altı ayda bir dergi çıkaran kişinin değişiklikten haberi olamadığı takdirde 500 TL ile 20.000 TL arasında idari para cezası uygulanacağına dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda Kanun'un Geçici 2'nci

2009, 131-132).

69 *Medyada Basın Kanunu (10-15 Haziran 2004)*, 4.

70 Oktay Ekşi, "Hoş Geldin Basın Yasası", *Hürriyet*, 11.06.2004, 25; Haluk Şahin, "Hapishaneler Bir Yandan Boşalırken", *Radikal*, 11.06.2004, 6.

71 Akın Atalay, "Basın Kanunu ve Uygulama Sorunları", *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I*, 1. Baskı, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007, 74.

72 Özel, 109.

73 *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I*, 48.

74 Uçum ve Abanoz, 47.

maddesi ile kamu kurum ve kuruluşlarınca yayımlanan süreli yayınlara beyanname vermek için 6 aylık süre tanırken, diğer süreli yayınlara 1 ay süre tanınması, memur ile vatandaşa ayrı hüküm uygulandığını şeklinde yorumlanmıştır.⁷⁵

Sonuç

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin bir ürünü olarak değerlendirebileceğimiz 5817 sayılı Basın Kanunu, kanun çalışmaları esnasında farklı kesimlerin görüş ve önerilerini iletebileceği kanallar oluşturulması bakımından demokratik bir çalışmanın ürünü olarak nitelendirilmiştir. Ancak, Kanunun sistematığına dair eleştiriler, dilbilgisi yanlışları gibi değinilen hatalar giderilmeden, 19. maddede olduğu gibi sakıncalı görülen hususlar ile ilgili değişiklikler yapılmadan ve öneriler yeterince değerlendirilmeden Kanunun yürürlüğe girdiği görülmüştür. Bu ise Kanun çalışmaları esnasında demokratik bir süreç yaşandığını, ancak yürürlüğe giren Kanunun bu süreci yeterince yansıtmadığını göstermektedir.

Kanun yürürlüğe girdikten sonra Kanunun hemen hemen her maddesi olumsuz yönden eleştirilmiştir. Teknik hatalar, muğlak ifadeler, birbirleriyle çakışan maddeler ve basın özgürlüğünü kısıtlayan maddeler Kanunun en çok eleştirilen yönleri olmuştur. Basın Kanunuyla ilgili önerilerin dikkate alınmaması eleştiriler esnasında tekrar dile getirilmiştir. Yeni Kanuna aykırı uygulamalar ise bir diğer eleştiri konusu olmuştur.

Kanun tasarısı halindeyken ve yürürlüğe girdikten sonra en çok eleştirilen maddelerden biri olan Yargıyı etkileme başlıklı 19. madde, 2.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanunla iptal edilmiş ve Dava süreleri başlıklı 26. maddede değişiklik yapılarak dava süreleri uzatılmıştır. Basının haber verme özgürlüğü önünde engel olan 19. maddenin 8 yıl sonra iptal edilmesi kanımızca geç kalınmış bir süredir. Zira yargıyı etkilemekle ilgili düzenleme Ceza Kanunu'nda mevcuttur. Aynı şekilde eleştiriler Basın Kanunu'ndan sonra kabul edilen Ceza Kanunu'nda da dikkate alınmamıştır.

Basın ile ilgili hükümlerin tek bir kanunda toplatılması önerilirken, bu önerinin dikkate alınmaması ve internet ile ilgili hükmün de Kanun'dan çıkarılması eleştirilere neden olmuştur. “*Basın Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı*” ile “internet haber sitelerinin yasal zemine kavuşturulmaları amacıyla Basın Kanunu'nun kapsamına alınması” görüşmeleri devam etmektedir. Yeni Basın Kanunuyla, “Gazeteler yok mu oluyor?” sorusunun sorulduğu teknoloji çağında, Türkiye Cumhuriyeti'nde internet haber sitelerinin 11 yıldır yasal zeminden yoksun bırakılmıştır. İnternet haber sitelerinin bir an önce yasal zemine kavuşturulması ve Kanuna yöneltilen diğer öneri ve eleştirilerin tekrar gözden geçirilerek en kısa zamanda kanunda gerekli değişikliklerin yapılması; adaletin tecelli etmesi, basının mağdur edilmemesi ve basın özgürlüğünün zedelenmemesi için önemlidir. Kanunda kimliğin açıklanmaması ile ilgili düzenleme bulunurken televizyon ve radyoya benzer bir kanuni düzenleme getirilmemesi kanun önünde eşitliksiz yaratmaktadır. Bu da tek bir kanunun ya da en az sayıda ve birbirleriyle çelişmeyen düzenlemeler

75 Namık Ceylanoğlu, “Basın Kanunu”, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, <http://www.tusev.org.tr/userfiles/image/bulten13.pdf>, Erişim: (03.10.2015), 1- 2.

yapılmasının önemini göstermektedir. Ayrıca Basın Kanunu yürürlüğe girdikten sonra Ceza Kanunu'nda ve MİT Kanun Teklifinde basın özgürlüğünü sınırlandıran düzenlemeler yer almıştır.

Gazetecilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve haklarının yasal güvence altına alması değinilen ve önemi vurgulanan konular arasındaydı, ancak Kanunda herhangi bir düzenleme yapılmamış, üstelik gazetecilerin yıpranma hakkını kaldıran düzenleme Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısı'nda yer almıştır. Medya-siyaset-ticaret ilişkisinin düzenlenmesi için de herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Oysa medyanın ve gazetecilerin üzerindeki baskılar kalkmadığı sürece basın özgürlüğünden söz edilemeyecektir. Bu da amacı basın özgürlüğünü sağlamak olan Basın Kanunu'nun bu özgürlüğü sağlamakta eksik kaldığını göstermektedir.

Eski Kanunla kıyaslandığında ise hapis cezalarının iki madde haricinde kaldırılması⁷⁶, basılmış eserin dağıtımının önlenmesi ve toplatılmasına son verilmesi, basılmış eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basım aletlerinin müsadere ile ilgili maddeye yer verilmemesi, mevkutenin kapatılması cezasının kalkması ve haber kaynağını açıklamama hakkının sadece eser sahibine değil, yayın sahibine, sorumlu müdüre ve yardımcısına da tanınması yeni Kanunun daha özgürlükçü olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, söz konusu düzenlemelere aykırı uygulamalar mevcuttur. Bu uygulamaların çoğu TCK ve TMK'ya dayanılarak yapılırken, kimi uygulamalar çalışmada değinildiği gibi hiçbir kanuni dayanağı olmadan gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle Basın Kanunu'nun işlevselliği tartışma konusudur.

Kanunun basın özgürlüğünü zedeleyen düzenlemeler içermesi, amacı basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemek olan Basın Kanunu'nun amacına uygun normlar içermediğini göstermektedir. Ayrıca, Basın cezalarının Basın Kanunu'ndan ziyade TCK ve TMK'ya dayanılarak açılması, söz konusu kanunlarda ağır para cezaları ve hapis uygulamalarının devam etmesi ve Basın Kanunu'nun uygulanması esnasında Kanuna aykırı yaptırımların söz konusu olması da Kanunun basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemekte yetersiz kaldığını ve bazı durumlarda işlevselliğini yitirdiğini göstermektedir. Bu doğrultuda Avrupa Birliği'ne Katılım Ortaklığını yansıtan Ulusal Program'ın, Siyasal Kriterler bölümünde yer alan düşünce özgürlüğünün geliştirilmesi kriterinin yeni Basın Kanunuyla sağlanıp sağlanmadığı tartışmalıdır.

Kaynakça

- “Açık Tartışma: Basın Kanun Tasarısı”. *Güncel Hukuk Dergisi*. Sayı. 5, Mayıs 2004.
 “Açık Tartışma: Basın Kanun Tasarısı”. *Güncel Hukuk Dergisi*. Sayı. 6, 6 Haziran 2004.
 Anadolu Ajansı. “Basın Yasası Taslağı Semineri Sona Erdi”. 15.10.2003. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=26515>. Erişim: 26.09.2015.

76 Sözü geçen maddeler 18. ve 22. madde olup, Basılmış eserleri engelleme, tahrip ve bozma başlıklı 22. madde basının haklarını korumaya yöneliktir. 18. maddenin ise basın özgürlüğü açısından sakıncalarına çalışmada değinilmiştir.

- Anadolu Ajansı. “Basın Yasası Taslağı Semineri”. 15.10.2003. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=26516&l=1>. Erişim: 26.09.2015.
- Anadolu Gazete Radyo ve Televizyon Yayıncılar Birliği. *İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler*. Ankara: RTÜK, 2008.
- Atalay, Akın. “Basın Kanunu ve Uygulama Sorunları”. *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Avrupa Birliği. “AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı I. Cilt”. 2001. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=195&l=1>. Erişim: 26.09.2015.
- Babahan, Ergun. “Yeni Basın Yasası”. *Sabah*, 15.06.2004.
- Basın Konseyi. *İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler*. Ankara: RTÜK, 2008.
- Baştürk, İhsan. “Basın Kanunu'nda Kimlik Açıklama Yasağına Aykırılık Suçu”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. Sayı. 86, 2009.
- Ceylanoğlu, Namık. “Basın Kanunu”. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. <http://www.tusev.org.tr/userfiles/image/bulten13.pdf>, Erişim: 03.10.2015.
- Çağdaş Gazeteciler Derneği Bursa Şubesi. *İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler*. Ankara: RTÜK, 2008.
- Çağdaş Gazeteciler Derneği. *İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler*. Ankara: RTÜK, 2008.
- Çalışkan, Nurcan. “5187 Sayılı Basın Yasası'nın Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar”. *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Çalışlar, Oral. “Basın Yasası Türkiye Gerçeği”. *Cumhuriyet*, 12.06.2004.
- Çolak, N. İlker. *Kitle İletişim Hukuku*. Seçkin Yayınları: Ankara, 2007.
- Doğu Anadolu Gazeteciler Cemiyeti. *İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler*. Ankara: RTÜK, 2008.
- Ekşi, Oktay. “Hoş Geldin Basın Yasası”. *Hürriyet*, 11.06.2004.
- Evik, Sonay “Basın Kanunu'na İlişkin Düşünceler”. *Basın Hukuku: Atölye Çalışmaları I*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Ilıcak, Nazlı. *İletişim Şûrası'na Sunulan Tebliğler*. Ankara: RTÜK, 2008.
- İçel, Kayıhan ve Yener Ünver. *Kitle Haberleşme Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, 2007.
- İlkiz, Fikret. “Basın Yasası Tasarısı”. *Bizim Gazete*. 03.05.2004, <http://bianet.org/bianet/bianet/33568-basin-yasasi-tasarisi>. Erişim: 27.09.2015.
- İlkiz, Fikret. “İfade Özgürlüğü ve Yeni Basın Yasası”. Gökçen Alpkaya ve Diğerleri. *İfade Özgürlüğü: İlkeler ve Türkiye*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.
- Kocasakal, Ümit. “5187 Sayılı Yeni Basın Kanunu ile Ortaya Çıkan Hukuki Sorunlar”. *Basın Hukuku: Atölye Çalışmaları I*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Medyada Basın Kanunu (10-15 Haziran 2004)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2004.

- Özel, Cevat. “Yeni Basın Kanunu Maddelerinin İrdelenmesi”. *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Özkan, Abdülkadir. “Basın Özgürlüğü ve İnsan Onuru”. *Milli Gazete*. 14.06.2004.
- Pazarcı, Emin. İletişim Şûrası’na Sunulan Tebliğler. Ankara: RTÜK, 2008.
- Sınar, Hasan. “Basın Kanunu’ndan Kaynaklanan Bazı Güncel Hukuksal Sorunlara İlişkin Tespit ve Öneriler”. *Basın Hukuku: Atölye Çalışmaları I*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, 2007.
- Şahin, Haluk. “Hapishaneler Bir Yandan Boşılırken”. *Radikal*. 11.06.2004.
- Toroslu, Nevzat. “Medya Hukuku”. X. *Yerel Medya Eğitim Semineri-Kayseri (20-21 Şubat 2004)*. Ankara: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2004.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı 22. Dönem 2. Yasama Yılı 99. Birleşim, *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt. 52, 2004. <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanaksgssd.birlesimşbaslangic?P4=12065&P5=B&PAGE1=1&PAGE2=1>, Erişim: 28.09.2015.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. “Genel Gerekçe”. *Basın Kanunu Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum ve Adalet Komisyonları Raporları*. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss456m.htm>. Erişim: 28.09.2015.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. “Basın Raporları”. <http://www.tgc.org.tr/basinraporlari.asp>, Erişim: 30.09.2015.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. İletişim Şûrası’na Sunulan Tebliğler. Ankara: RTÜK, 2008.
- Uçum, Mehmet ve Ümit Abanoz. “Uygulama Yönünden Basın Özgürlüğü ve Basın Hukuku”. *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları I*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2007.

An Evaluation of Recent Press Law in the Light of the Views and Criticisms of the Press and Other Professional Organizations

BUŞRA ERİMLİ

Abstract: *The new Press Law no. 5187 which aimed at regulating freedom of press and its employment was discussed and adopted in the general board of TGNA on 9th June,2004. In this article the new Press Law has been examined in line with the views and criticisms of press as well as non-press organisations.*

Keywords: *Press Law, Freedom of press, Press organizations, Turkey.*